

Eliisa Ülevain
HTG
juhendaja: Tiina Pluum

Ülo Mattheus. (2013) Tema salajane palve. Tallinn: Tuum

Aja definitsioon lähtub muutumise reeglist

Märts. Vabaduse väljakul toimub Ukraina rahvale pühendatud toetuskontsert. Pawo Karpo ja Chöje Drolkar sõidavad trammiga Kadrioru parki, kus toimub Tiibetit toetav meeleavaldus. Detsember. Pawo Karpo lendab Solarise kosmosejaamaga ümber maakera ja üritab seda salajasi palveid lugedes paremaks muuta. Solarise raamatupoes esitleb Ülo Mattheus oma uut romaani „Tema salajane palve“.

Aeg on ühes hetkes

Fiktsioon seguneb tegelikkusega, kirjandus ja ideed põimuvad eristamatuks puntraks, mis loovad aina uusi seoseid. Need seosed tekitavad kujutelma, et kõik toimub ühel ja samal ajal: Ukraina toetuskontsert ja Tiibeti meeleavaldus; Ülo Mattheuse raamatu esitus ja ümber maailma sõitev Pawo Karpo koos kõikesaatva nga-trummi pörinaga. „Aeg ei ole lineaarne, vaid see on ruumisügavusse keerduv spiraal, kus pooleli jäänud sündmused arenevad teisel ajahetkel oma loogilist rada pidi edasi või ka lihtsalt korduvad rütmiliselt.“ Mattheuse romaan kõneleb päris elust, kus valgus liigub kolmsada tuhat kilomeetrit sekundis, kus inimesed tunnevad seksist mõnu ja kus hingehaavu aeg ei paranda. Emotsioonidel - leinal, igatsusel, armastusel - on romaanis oma voli ja koht, mis on lõppude lõpuks maailma olemuse mõistmisel üliolulised. „Ajakirjanik Pawo Karpo armub Hannasse, kes ilmub välja samal ajal, kui toimub õnnetus.“ Kõik on ühes hetkes – osakeses ja viivus, mis valguse kiirusel meie mõtetesse tungib. Mõni arvab, et see on magnetorm või kuufaas, „Pawo arvab, et see on temast vallandunud kurbus, kirkalt valus ja seletamatu, arusaamatu igatsus, armumine, eotamatu taaskiindumine elusse“.

Aeg pole päris

Peategelane Pawo Karpo, normaalne inimene, ajakirjanik, meie mõistes hullustub: ühel hetkel löövad argielulained pea peal kokku ning ta hakkab endale Himaalaja mägesid ja buda munki ette kujutama. Ta käib neil isegi külas ja elab üle seitsmemagnituudise maavärina, mis põhjustab katastroofilise laviini. Stressirohke ajakirjanikutöö, nii ütleksid meie ajastu psühholoogid, on see, mis viib Pawo nii kaugele, et ta astub vahekorda koomas naise vaimuga, suhtleb vahepealsuses rändava nõia Chöje Drolkariga ning usub end olevat ümbersündinud laama. Loomulikult ajavad

teda taga ka Hiina salaagendid ning Solarise keskus on tegelikult kosmosejaam. Tema kujutlused ja unenäolised seiklused panevad unustama ta kohustused elus ja ta lastakse töölt lahti, mille peale Pawo vaid naeratab. "Hullustunud!" ütleks meie, sest teisi võimalusi ei ole. Iial ei tule meile mõttesse, et „võib-olla sellepärast naeratab, et ta ei oskagi enam teistmoodi reageerida ja ta süda on täis suurt armastust.“

„Tema salajane palve“ on fiktsioon, mis on reaalsusega oskuslikult ära segatud. See on ulmekirjandus, kus ideed on põimunud eristamatuks puntraks, mis loovad aina uusi seoseid. Reaalsus - 2008. aasta märtsis toimunud Tiibeti toetuseks korraldatud meeleavaldus - on segunenud fiktsiooniga – Hiina kultuuriatašee tõuseb poodiumile ja teatab, et tiibetlased on õnnelikud õitsva Hiina koosseisus.

Aeg on muutumine

Füüsika Instituudi kõrval plahvatab pomm, mis pärineb Teisest maailmasõjast, mille eest hoiatab mõnikümmend minutit enne õnnetust professor, kes on oma elus varem aja piinava olematusega ja muutumise reeglita silmitsi seisnud. Aeg, mis on parasjagu ühes hetkes, on samal ajal ka muutumises. Ühel hetkel on kõik jälle teisiti. Mattheuse köitvas keelekasutuses ja omapärases sõnavaras jäävad tingimata meelde *kopuleeruvad* paarid, kes surnuid kohale meelitavad. Nad ootavad seda ühte hetke, mil toimub muutus ja kiirendus – püüd uue elu poole. „Seda on muidugi naljakas mõelda, et ma pole seksides kunagi üksi,“ ütleb Pawo. „Kujutle vaid, et mingid võõrad udukogud muudkui tiirutavad su ümber ja passivad pealt.“

Sündmused romaanis arenevad kiiresti ja tekitavad elavaid pilte. Kõik on justkui juba ette ära öeldud, kaldkirjas sisukokkuvõtte enne igat peatükki rikub ja tekitab põnevust samal ajal. Ometi püsib kihk astuda aknast otse Himaalaja mäeahelikku ja teha Džonga-isandaga, kes näeb välja nagu seitsmekümneaastane hipi, üks jalutuskäik, pissitades samal ajal bullterjeriks muudetud kurja deemonit. Mattheuse oskus ühe ainsa lausega luua elavaid kujutlusi millestki täiesti ebareaalsest ja ka reaalsest annab romaanile tema õige hinguse. „Hommi­kud on mägedes nii imelised, neid ei tohi maha magada, seda, kuidas päikese kuma ilmub aegamisi nähtavale kuskilt aheliketagusest pimedusest, kerkib ikka kõrgemale ja sinakasmust taevast muutub pikkamisi heledamaks ja heledamaks.“ „/.../ kurt vaevapiiskade kukkumise kõrvulukustavast klirinast, mis

pani õhtu valuliselt vibreerima ja sööstis üle väljade, üle kõrbete ja ookeanide. Sööstis kaugete kloostriteni Himaalaja mägedes, kus mungad olid kogunenud puudžadele...“

Aeg saab otsa

Ukraina jääb Krimmist ilma. Tiibet ei saa vabaks. Definitsioonid: aeg on hetkes, aeg ei ole päris, aeg on muutumine, aeg on otsas – sulavad jadadeks. Tema, Pawo Karpo ehk ümbersündinud laama ja Suure Guru salajane palve saab lausunud siis, kui alles on vaid viimane hetk tema kordumatuse müüdis. Maailm läheb edasi, temal on „mingisugune iseolemine“, millel pole võib-olla isegi ajaga midagi pistmist, rääkimata meist.

„Tema salajane palve“ on ulme, mis ometi lähtub reaalsusest. See on päris. Kui teost on võimalik palju tsiteerida, siis järelikult kõneleb see enda eest. Seepeale öeldakse, et romaan on hästi kirjutatud. Võib juhtuda, et Mattheuse romaani lugedes „aeg ja mälestused põimuvad eristamatuks puntraks, mis loovad aina uusi seoseid“, mis end lõpmatuseni edasi kerivad.

Ulakass 2014